

عملکرد ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در سال ۱۴۰۴

وفق ماده (۴) قانون بانک مرکزی ج.ا.ا. و ماده (۱۰) قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت کشور، بانک مرکزی موظف به توسعه روش‌های تأمین مالی زنجیره تولید شده است. در همین راستا و با هدف افزایش کارایی سیاست‌های اعتباری، تعادل بخشی به ترازنامه بانک‌ها و بهبود شاخص‌های سلامت شبکه بانکی، رویکرد ارتقای شیوه‌های تأمین مالی سرمایه در گردش را با استفاده از پیاده‌سازی نظام تأمین مالی زنجیره تولید در دستور کار بانک مرکزی قرار گرفته است. به همین منظور، طراحی ابزارها و شیوه‌های مختلف تأمین مالی زنجیره تولید با هدف متنوع‌سازی ابزارهای تأمین مالی عملیاتی شده و تاکنون دستورالعمل «گواهی اعتبار مولد (گام)»، شیوه‌نامه «برات الکترونیکی تأمین مالی زنجیره تولید»، دستورالعمل ناظر بر «پذیرش مطالبات قراردادی (فاکتورینگ)»، شیوه‌نامه «کارت رفاهی متصل به اوراق گام» و شیوه‌نامه «کشاورزی قراردادی» به شبکه بانکی ابلاغ شده است.

در همین راستا مجموع عملکرد تأمین مالی از طریق ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در سال ۱۴۰۴ از ۱۴۳ همت فراتر رفت. در این سال به ترتیب ۵۲۹.۷ و ۸۵۷.۸ هزار میلیارد ریال اوراق گام و برات الکترونیکی صادر شده است. در چارچوب کارت رفاهی متصل به اوراق گام نیز میزان کالای خریداری شده توسط خانوار در سال ۱۴۰۴ به ۳۱.۲ هزار میلیارد ریال رسیده است. تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی از طریق ابزار فاکتورینگ نیز در بانک‌های ملت، رفاه کارگران و صنعت و معدن عملیاتی شده و تاکنون ۱۱.۷ هزار میلیارد ریال از طریق این ابزار تأمین مالی صورت پذیرفته است.

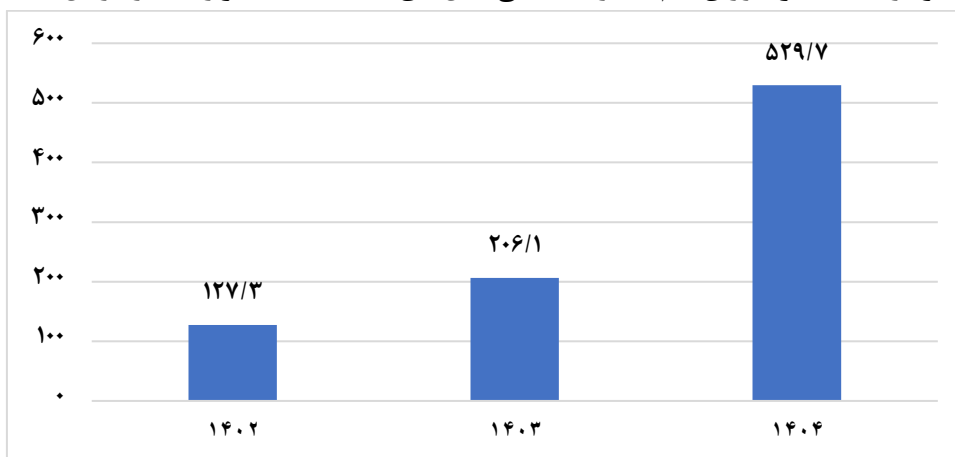
جدول ۱- عملکرد کلی ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال)

ردیف	ابزار	۱۴۰۳	۱۴۰۴	
			عملکرد	تعداد بانک‌های فعال
۱	اوراق گام	۲۰۶.۱	۵۲۹.۷	۱۷
۲	برات الکترونیکی زنجیره تولید	-	۸۵۷.۷	۹
۳	کارت رفاهی متصل به اوراق گام	-	۳۱.۲	۴
۴	فاکتورینگ	-	۱۱.۷	۳
	جمع	۲۰۶.۱	۱۴۳۰.۳	-

الف) اوراق گام:

در سال ۱۴۰۴، عملکرد اوراق گام به ۵۲۹.۷ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به سال ۱۴۰۳ رشد ۱۵۷ درصدی را نشان می‌دهد. در مجموع سهم اوراق گام به عنوان اولین ابزار تأمین مالی زنجیره تولید در تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی کشور از ابتدا تاکنون، به حدود ۱۴۷ همت رسید. در حال حاضر ۱۷ بانک در زمینه صدور اوراق گام فعال هستند که بانک رفاه کارگران با سهم ۳۲ درصد رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. بانک‌های تجارت، ملت و شهر رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۱- عملکرد اوراق گام صادر شده طی سال‌های ۱۴۰۲-۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال)

ب) کارت رفاهی متصل به اوراق گام:

کارت رفاهی متصل به اوراق گام با هدف متنوع‌سازی ابزارهای تامین مالی، تسهیل تامین مالی خانوارها و توسعه استفاده از کارت اعتباری در پرداخت تسهیلات خرد بانکی طراحی شده است و بانک رفاه کارگران به عنوان بانک پایلوت نسبت به عملیاتی شدن آن اقدام نموده و در ادامه بانک‌های ملت، تجارت و کشاورزی نیز نسبت به پیاده‌سازی و تجاری‌سازی این ابزار اقدام نموده‌اند. بر اساس گزارش بانک رفاه کارگران، عملکرد کارت رفاهی متصل به اوراق گام در سال ۱۴۰۴ به ۳۰.۷ هزار میلیارد ریال رسید. تنوع و پراکندگی پذیرندگان در نقاط مختلف کشور، گسترش و توسعه بازار این ابزار در کل کشور را فراهم خواهد نمود. در مجموع میزان کالای خریداری شده توسط خانوار در چارچوب کارت رفاهی متصل به اوراق گام در سال ۱۴۰۴ حدود ۳۱.۲ هزار میلیارد ریال می‌باشد. انتظار می‌رود با توسعه بانک‌های متصل به این ابزار و گسترش پذیرنده‌های طرف قرارداد به تدریج ظرفیت تامین مالی خانوارها از محل این ابزار افزایش یابد.

ج) برات الکترونیکی زنجیره تولید:

برات الکترونیکی زنجیره تولید به‌عنوان یک ابزار تعهدی از ابتدای سال ۱۴۰۴ با قابلیت انتقال در زنجیره تولید و تنزیل در شبکه بانکی، و به‌منظور تأمین مالی سرمایه در گردش اشخاص حقیقی و حقوقی عملیاتی شده است. در حال حاضر ۱۰ بانک شامل بانک‌های صادرات ایران، سپه، صنعت و معدن، تجارت، ملی ایران، ملت، رفاه کارگران، سینا، شهر و پارسیان با دسترسی به زیرساخت مربوطه قادر به صدور برات الکترونیکی زنجیره تولید می‌باشند. مجموع عملکرد این ابزار در سال ۱۴۰۴ مبلغ ۸۵۷.۷ هزار میلیارد ریال می‌باشد که به ترتیب بیشترین عملکرد مربوط به بانک‌های تجارت، ملت و صادرات می‌باشد. روند ماهانه صدور برات الکترونیکی نشان دهنده عملکرد صعودی آن می‌باشد که متأثر از توسعه تامین زیرساخت فنی آن توسط بانک‌ها می‌باشد. افت عملکرد در اسفندماه عمدتاً ناشی از شرایط جنگ تحمیلی بوده است.

نمودار ۲- آمار برات صادره به تفکیک ماه در سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال)

پیاده‌سازی اقدامات فنی فاز دوم این ابزار شامل امکان انتقال و تنزیل بخشی از مبلغ اسمی برات، توسط این بانک، وزارت امور اقتصادی و دارایی و متعاقباً سازمان فناوری اطلاعات نهایی گردیده و مستندات مربوطه از تاریخ ۱۴۰۴/۱۱/۱۲ در اختیار شبکه بانکی کشور می‌باشد. در این ارتباط تاکنون بانک‌های **تجارت، شهر و سپه** با پیاده‌سازی کامل فاز دو، اقدام به ارائه خدمات مربوطه به مشتریان خود نموده‌اند. بر این اساس با نهایی سازی این قابلیت در سایر بانک‌های عامل و افزایش کارکردهای فنی و کسب و کاری، زمینه مناسبی جهت افزایش عملکرد و کارایی تأمین مالی این ابزار فراهم خواهد شد.

د- فاکتورینگ:

ضوابط پذیرش مطالبات قراردادی (فاکتورینگ) با هدف واگذاری مطالبات تأمین‌کنندگان و پیمانکاران از کارفرمایان به نهادهای مالی (شبکه بانکی) طراحی شده است و در چارچوب ماده (۸) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب مورخ ۱۳۹۸/۰۲/۱۵ مجلس شورای اسلامی تهیه و به شبکه بانکی ابلاغ شده است. لازم به ذکر است که تاکنون سامانه واگذاری مطالبات قراردادی در سازمان برنامه و بودجه کشور عملیاتی نشده است. ضمن آنکه مطالبات قراردادی معرفی شده از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی به صورت غیربرخط در بانک‌های ملت، رفاه کارگران و صنعت و معدن بالغ بر ۱۱.۷ هزار میلیارد ریال پذیرش شده است. شایان ذکر است با پیاده‌سازی کامل سامانه‌های فوق‌الذکر، انتظار می‌رود روند پذیرش مطالبات قراردادی در شبکه بانکی با سرعت بیشتری صورت پذیرد. در همین راستا سهمیه ابلاغی به شبکه بانکی بابت استفاده از این ابزار برای سال ۱۴۰۵ معادل ۷۰ همت می‌باشد که نسبت به سال ۱۴۰۴، ۴۰ درصد افزایش یافته است.

ه- کشاورزی قراردادی:

در چارچوب کشاورزی قراردادی، تولیدکننده از طریق عقد قرارداد با یک مجری طرح، نسبت به تولید محصولات کشاورزی اقدام می‌نماید. شبکه بانکی نیز از طریق تأمین مالی مجری طرح در قالب ابزارهای تسهیلاتی و تعهدی نسبت به تأمین مالی کل زنجیره تولید اقدام می‌کند. توسعه این روش ضمن افزایش کارایی تأمین مالی و جلوگیری از انحراف منابع از محل مصرف، به واسطه تأمین نهاده مورد نیاز کشاورزان توسط مجری می‌تواند به بهبود کیفیت محصولات کشاورزی و کاهش قیمت تمام شده آنها منجر شود. «شیوه‌نامه اجرایی تأمین مالی کشاورزی قراردادی» طی نامه شماره ۰۱/۸۷۲۴۰ مورخ ۱۴۰۱/۰۴/۰۸ به شبکه بانکی ابلاغ شده است. بر اساس گزارش ارائه شده توسط بانک کشاورزی مجموع عملکرد آن بانک در دو زیر بخش تسهیلات پرداختی و ایجاد تعهدات در ده ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب ۳۵.۴ و ۳۰ هزار میلیارد ریال می‌باشد.

در پایان لازم به ذکر است که بانک مرکزی در راستای توسعه کارکرد ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید اقدامات ذیل را در دستور کار خود قرار داده است که امید می‌رود این اقدامات سبب تعمیق و مقیاس‌پذیری بیشتر ابزارهای مذکور شود:

۱. افزایش سهمیه صدور ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید در سال ۱۴۰۵ به ۶۷۰ همت شامل اوراق گام ۲۲۰ همت، برات الکترونیکی ۲۵۰ همت، کارت رفاهی متصل به اوراق گام ۱۳۰ همت و فاکتورینگ ۷۰ همت و ابلاغ آن به شبکه بانکی.
۲. وب سرویس کردن سامانه گام به منظور ارائه خدمات بهتر به بانکها و مشتریان همچنین امکان ارائه سرویس به سایر سامانه‌ها؛
۳. اصلاح دستورالعمل ناظر بر اوراق گواهی اعتبار مولد (گام) و ضوابط کنترل و مدیریت اوراق گام با هدف توسعه کارکردهای آن؛
۴. ابلاغ دستورالعمل اجرایی پذیرش اوراق گام به شبکه بانکی به منظور تأمین و فروش ارز برای شرکت‌های واردکننده نهاده‌های دامی (به عنوان متقاضی/دارنده اوراق گام) در قبال پذیرش اوراق گام تا سقف ۲۵۰ میلیون دلار؛
۵. ابلاغ شیوه نامه اجرایی صدور اوراق گام یارانه دارو به شبکه بانکی با هدف پرداخت بدهی سهم یارانه دارو، شیرخشک، تجهیزات و ملزومات درمانی و پزشکی از سوی دستگاه اجرایی به مراکز و موسسات درمانی سرپایی و بستری ارائه دهنده خدمات مرتبط، داروخانه‌ها، شرکت‌های پخش دارو و شرکت‌های تأمین‌کننده مواد اولیه دارو؛
۶. پیگیری‌های لازم در خصوص پذیرش هزینه تنزیل اوراق گام به‌عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی؛

۷. اصلاح شیوه‌نامه ابزار کارت رفاهی متصل به اوراق گام با رویکرد فراهم‌سازی امکان خرید کالا و خدمات در بستر فضای مجازی (IPG) و همچنین امکان استفاده بیشتر از منابع داخلی بانک‌ها؛
۸. استفاده از ابزار کارت رفاهی متصل به اوراق گام برای متقاضیان تسهیلات نقدی قرض‌الحسنه از جمله ازدواج، فرزندآوری و ودیعه، خرید یا ساخت مسکن در چارچوب ماده (۴۸) ضوابط اجرایی قانون بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور؛
۹. تداوم آموزش ابزارهای تأمین مالی زنجیره تولید برای شبکه بانکی و فعالان اقتصادی.